

Sidoni Smit

PERFORMATIVNOST, AUTOBIOGRAFSKA PRAKSA, OTPOR

*Performativnost se mora razumeti ne kao pojedinačan ili hotimičan „čin“ već kao reiterativna i citatska praksa kojom diskurs proizvodi dejstva koja imenuje.
Džudit Butler, Tela koja nešto znače*

Autobiografija i performativnost

Svakoga dana, na različitim mestima, kao odgovor na raznovrsne prilike, pred jasno određenom publikom (čak i ako je u pitanju jedan čovek), ljudi sastavljaju, makar privremeno, „život“ kome dodeljuju narativnu koherentnost i značenje, te kroz koji se pozicioniraju u istorijski specifične identitete. Kakve god da su ta prilika ili ta publika, autobiografsko govorno lice postaje performativni subjekt.

Drugim rečima, autobiografsko kazivanje nije čin „samoizražavanja“. Teorija samoizražavanja koja je pokrenula različite pravce u teoriji autobiografije pretpostavlja da samo-identitet, smešten negde unutar pripovednog subjekta, proizlazi iz psihičke interiornosti. Tamo se nalazi u stanju velike koherentnosti, jedinstva, dokaznosti, pa i nade, iščekujući da ga prenesu na površinu, u jezik, olovku ili na tastaturu. Putem takvih medija suština tog unutrašnjeg sopstva može se prevesti u metaforičke ekvivalente u jeziku, u nizove reči i narativne sekvence. Ta teorija autobiografije pretpostavlja ontološku i integumentarnu vezu interiornosti i površine tela, te površine tela i teksta, kao i identitet (sinonimnost) jastva pred tekstom, jastva pripovedača i jastva pripovedanog subjekta.

Ali „sopstvo“ koje se toliko često spominje u samoizražajnim teorijama autobiografije nije imenica, odnosno stvar sama po sebi, koja čeka materijalizaciju kroz tekst. Ne postoji suštinsko, originalno ili koherentno autobiografsko sopstvo pre trenutka samopripovedanja, niti je autobiografsko sopstvo izražajno u smislu ispoljavanja interiornosti koja je nekako ontološki celovita, besprekorno ujednačena i „istinita“. Jer to sopstvo nije arhiv sve iskustvene istorije što neprestano teče od rođenja do sadašnjeg trenutka, prostrana, aktuelna i dostupna. Sam smisao sopstva kao identiteta paradoksalno potiče iz prepuštanja svesti o fragmentima iskustvene istorije. Benedikt Anderson sugerise da to „otuđenje“ od naše iskustvene istorije uslovljava „nastanak pojma osobe, *identiteta* [...] koji, zato što se ne može 'zapamtiti', mora da se pripoveda“ (str. 204).

Autobiografsko pripovedanje započinje amnezijom, a kada jednom otpočne, nameće se fragmentarna priroda pristrasnosti. Konačno, pripovedač istovremeno i jeste i nije biograf, a takođe i jeste i nije predmet pripovedanja. Štaviše, ima mnogo neispričanih pri-

ča i mnogo različitih i raznovrsnih prilika za pripovedanje koje iziskuju i prizivaju ponekad krajnje različite pripovesti o identitetu obeležene kontekstom.

Pripovedna performativnost, dakle, u svakom slučaju uspostavlja interiornost. Drugim rečima, interiornost ili sopstvo za koje se tvrdi da prethodi autobiografskom izrazu ili misli jeste *posledica* autobiografskog pripovedanja. Reči Džudit Batler koje se odnose na performativnost roda mogu se preformulisati da se odnose na performativnost autobiografije: „U okviru naslijeđenog diskursa metafizike supstance, rod dokazuje da je performativan – to jest, on stvara identitet za koji tvrdi da jeste. [...] nema rodnog identiteta izvan izražavanja roda; identitet je performativno uspostavljen putem samih ‘izraza’ za koje se tvrdi da su njegovi proizvodi” (*Rodne nevolje*, str. 68). Ti izrazi interiornosti predstavljaju posledice do kojih je dovelo delovanje javnih diskursa, a među njima su i kulturološki sveprisutni diskursi identiteta i kazivanja istine koji utiču na istorijski specifične moduse, kontekste i recepciju autobiografskog pripovedanja (videti Gilmor, *Autobiographics*, str. 1-15).

Takvi diskursi mogli bi se i te kako shvatiti, po ugledu na Mišela de Sertoa, kao hegemoniističke „strategije” za kulturnu reprodukciju normativnih sopstava (str. XVIII-XX). Oni funkcionišu kao kulturološki pouzdana sredstva pretvaranja ljudi u „vernike” u dubinska sopstva. Jer, kako De Serto uviđa:

Nagnati ljude da veruju znači nagnati ih da deluju. Usled neobične cirkularnosti, pak, sposobnost nagonjenja ljudi na delovanje – na ispisivanje i mašinsku obradu tela – upravo je ono što ih nagoni da veruju. Budući da se ta zakonitost već primenjuje s telima i na njima, čija su „otelotvorenja” fizičke delatnosti, ona može samu sebe akreditovati i nagnati ljude da veruju kako govori u ime onoga što je „stvarno”. Sebe čini verodostojnom time što kaže: „Ovaj tekst vam je diktirala sama Stvarnost” (str. 148).

Autobiografsko pripovedanje postaje jedno od sredstava koja omogućavaju ljudima sa Zapada da za sebe veruju da su „sopstva”. Na taj način, autobiografsko pripovedanje uvek predstavlja performativnu prigodu, prigodu u kojoj, kako tvrdi Džudit Batler dok teoretiše o performativnosti, „moć diskursa [...] proizvodi efekte ponavljanjem”¹ (str. 20).

De Serto i drugi povezuju taj spoj buržoaske pristrasnosti i disciplinovanih tela sa različitim posledicama postprosvetiteljske kulture. Novonastale kapitalističke privrede i nove republikanske nacije podsticale su ljude i zahtevale od njih da sebe vide kao jednaka, slobodna, suverena i razumna lica, „pojedinca”. Te slobodne pojedinca, međutim, zauzvrat je trebalo disciplinovati putem programa samopreispitivanja koji se stvara iznutra.² Stoga je buržoaska konkretizacija samoupravljanja pretpostavljala da je interiorizovano sopstvo uređeno. Tom sopstvu je dodeljivana dubina ispod/unutar površine tela, što se ponekad smatralo sinonimom za „dušu”.

Osobenosti tela, pak, određivale su stepen i vrstu interiornosti dodeljene suverenom licu. Interiornost je postala posledica, a ne uzrok, kulturološkog upravljanja telima uvek una-

¹ Moj prevod. (*Prim. prev.*)

² Za pronicljivu analizu stvaranja interiorizovane ženske pristrasnosti u knjigama o pravilima ponašanja napisanim krajem osamnaestog i početkom devetnaestog veka, videti Nensi Armstrong, posebno prvo poglavlje.

pred utvrđenog identiteta, telima određenog pola, roda, telima određene rase, telima smeštenim u osobene društveno-ekonomske prostore, telima koja su se smatrala neobuzdanim i grotesknim. Interiornost je na složene načine postala posledica površinske politike tela, njegovih fizičkih osobina, gestova, ponašanja i mesta, a kulturno priznavanje normativnog „sopstva“ posledica napuštanja neobuzdane heterogenosti unutar pojedinca i unutar društvenog i političkog tela. Stoga se autobiografsko pripovedanje pojavilo kao moćno sredstvo konstituisanja buržoaskih jedinki, a time i upravljanja kako telima tako i sopstivima. Autobiografsko pripovedanje postalo je i kulturološki snažno sredstvo smeštanja tog prosvetiteljskog sopstva u ono što je Zapad video kao „istorijsko vreme“. Kako Dipeš Čakrabarti napominje, istorijsko vreme se shvata kao „prirodno homogeno svetovno vreme“. Ono je vreme potrebno modernističkoj metapriповesti o razvoju i napretku, vreme, da se vratimo Čakrabartiju, „bez kog se priča o ljudskoj evoluciji/civilizaciji – odnosno, jedna jedina ljudska istorija – ne može ispričati“³ (str. 432).

Autobiografija i dezidentifikacija

Razmotrite onda *mise en scène* performativnosti autobiografije. „Scena“ je istovremeno fizičko mesto, lokacija, ali i trenutak u istoriji, (društveno-politički) prostor u kulturi. Na sceni prodiru svi oni mnogobrojni i neistovetni diskursi sačinjeni od osećaja da je nešto „verodostojno“ i „stvarno“. Potom, tu je i publika ili pretpostavljeni čitalac. Publika podrazumeva zajednicu ljudi za koje određeni diskursi identiteta i istine imaju smisla. Ona na kraju očekuje određenu vrstu performativnosti koja se relativno lako uklapa u merila razumljivosti. Stoga određeno deklamovanje identiteta podrazumeva uključivanje nekih njegovih sadržaja i isključivanje drugih; uvođenje izvesnih pripovednih itinerara i namera, a prigušivanje drugih; usvajanje određenih autobiografskih glasova i ućutkivanje ostalih. Publiku, međutim, nikada ne čine jednostavne homogene zajednice. Ona je i sama šarolik kolektiv koji u autobiografskom subjektu može da stvori međusobno suprotstavljene efekte.

Stoga kulturološka smernica da se bude duboko, ujedinjeno, koherentno i suvereno „sopstvo“ dovodi do nužnog neuspeha budući da je autobiografski subjekt zaboravan, nekoherentan, heterogen i interaktivan. Upravo u tom neuspehu leži draž autobiografskog pripovedanja kao performativnosti. Za Džudit Batler taj neuspeh ukazuje na „mogućnost varijacije ponavljanja“ „pravila koja određuju prepoznatljivi identitet“. „Nalog da se bude“ određena vrsta subjekta, nastavlja ona,

proizvodi nužne neuspjehe, razne nekoherentne konfiguracije koje se u svojoj mnogostrukosti proširuju i prkose nalogu koji ih je stvorio. Dalje, sam nalog da se bude dati [subjekt] odvija se diskurzivnim rutama: biti dobra majka, biti heteroseksualno poželjan objekt, biti vrijedan radnik, u cjelini označavati mnogostrukost garancija kao odgovor na mnoštvo raznih istovremenih zahteva. Koegzistiranje ili preplitanje takvih diskurzivnih naloga proizvodi mogućnost za kompleksnu rekonfiguraciju (Rodne nevolje, str. 224).⁴

³ Čakrabarti istoriju naziva „tim darom savremenosti mnogim narodima“ (str. 433).

⁴ Molim vas, obratite pažnju na činjenicu da sam reč „rod“ u originalu zamenila rečju „subjekt“.

Čini se kao da se autobiografski subjekt istovremeno nalazi na više pozornica, pozvan na raznovrsna deklamovanja identiteta. Ti mnogobrojni pozivi nikada se ne uklapaju savršeno. Zapravo, stvaraju međuprostore ili jazove, prekide, nepostojeane granice, najezde, ispade, ograničenja i njihovo nepoštovanje.

Kako treba da shvatimo takva ometanja? Dok promišlja ulogu nesvesnog i njegovu vezu sa feminističkom svešću, Tereza de Lauretis taj podrivački prostor naziva prostorom *dezidentifikacije* (str. 125-127). Nesvesno može da se doživi kao arhiv sveg iskustva i svih želja koji se ne mogu poistovetiti sa domenom simboličkog i njegovim zakonitostima citatnosti, onim pozivima na zauzimanje položaja normativnog subjekta. A Džudit Batler nas podseća da je moć simboličkog („područje društveno ustanovljenih normi“ [Tela..., str. 227]) da utiče na citatnost usađena u ono što je Frojd nazvao superegom ili svešću („interiorizovani sudija [...] psihička sila regulisanja [Tela..., str. 226]). Nesvesno, stoga, postaje arhiv suviše, prekomerne, neočekivane i zabranjene performativnosti. Kao arhiv za ono o čemu se ne može govoriti, ono što nije razumljivo ili verodostojno, nesvesno predstavlja interiornost dezidentifikacija ugnežđenih unutar interiornosti subjekta koji identifikuje, efekat efekta (ili ono što Dž. Pol Ikin opisuje kao „konstrukt konstrukta“, „priču priče“ [str. 102, 120]). Po rečima Džudit Batler, taj domen isključenog „progoni značenje u vidu njegovih zazornih granica ili onog što je strogo odbačeno: onog što se ne može živeti, što se ne može pripovedati, onog traumatičnog“ (Tela..., str. 188).⁵

Pa ipak, proces identifikacije i dezidentifikacije je u toku. Kao posledica toga, ne postoji nikakav nepromenljiv ili neophodan unapred utvrđen identitet. Identifikacije postaju ono što Šantal Muf opisuje kao „čvrne tačke“ ili „fiksacije“ koje „ograničavaju kretanje označenog pod označiteljem“ (str. 371). Ta „dijalektika postojanost/nepostojanost“ dovodi do praksi koje mogu predstavljati uzdrmanje nametnutih sistema identifikacije.

Među „strategijama“ onoga što De Serto naziva „snažnim“ („bilo da se radi o snazi moćnih ljudi, nasilja stvari ili nametnutog poretka“ [str. XIX]) osobeni autobiografski subjekt koristi priliku da obavi pravovremeno prilagođavanje normi. De Serto takve intervencije naziva „taktikom“ slabih pomoću koje se omeđuju prostori pogodni za život i stvaraju pukotine u disciplinovanoj interiornosti. „Slabi“, tvrdi on, „neprestano moraju za sopstvene ciljeve da preinače njima strane sile. To se postiže u pogodnim trenucima kada su u stanju da kombinuju raznolike elemente...; intelektualna sinteza datih elemenata ne poprima, pak, oblik diskursa nego same odluke, čina i načina na koji se prilika 'koristi'" (str. XIX). Putem taktičkih dez/identifikacija autobiografski subjekt prilagođava, preraspodeljuje, menja diskurse autobiografskog identiteta i odupire im se.

Istorija jednog autobiografskog subjekta jeste istorija deklamovanja sopstva. Ukoliko, pak, sopstvo ne postoji pre deklamovanja, autobiografsko pripovedanje je deklamovanje deklamovanja. Konačno, kako tvrdi Džerom Bruner, i sam život koji se živi iskustveno predstavlja performativnost. Proživljavanje života postaje posledica života kako se on pripoveda.

Sada ću se osvrnuti na performativne momente i aspekte [...] *Autobiografije Alis B. Toklas* (1933) Gertrude Stajni i *Voleti u ratnim godinama* (1983) Čeri Morage. Moja zapažanja ne treba da budu iščitavanja tekstova kao takvih; namenjena su ispitivanju tekstualnih implikacija performativnosti autobiografije skiciranih u ovim uvodnim komentarima...

⁵ Moj prevod. (Prim. prev.)

Gertrudina Alis (Biti i posedovati)

U osvrtu na *Autobiografiju Alis B. Toklas* želim da razmotrim performativnu prirodu čitavog autobiografskog poduhvata.

Pre oko šest nedelja Gertruda Stajn je rekla ne deluje mi da ćeš ikad napisati tu autobiografiju. Ti znaš šta ću ja uraditi. Napisaću je umesto tebe. Napisaću je onako jednostavno kako je Defo napisao autobiografiju Robinzona Krusoa. To je i učinila i ovo je rezultat. (str. 252)

Najjednostavnije rečeno, Gertruda Stajn podriva osnov na kome počiva ono što Filip Ležen određuje kao „autobiografski pakt“: samoidentitet subjekta autobiografske pripovesti i autobiografskog govornog lica. Mogli bismo to nazvati biografijom u prvom licu ili auto/biografijom ili ne/kolaborativnim pripovedanjem u drugom licu. Podrivačka priroda „banalizovane“ autobiografije Gertrude Stajn (Gilmor, „Signature“) otkriva fantaziju koja krepri „tradicionalnu“, ili kako je ona naziva, „očinsku“ autobiografiju. U zaključnoj smicalici *tour de force* Gertrude Stajn unosi pometnju u razlike između identiteta, uloga i izvedbi.

Na taj način krajnji trik postaje bogat značenjem. Kako su mnogi primetili, u njihovoj dugoj vezi Gertruda Stajn je preuzela ulogu „muža“ Toklasove „žene“, čime lezbijski par ponavlja heteroseksualni model porodičnog života. Imajući taj kontekst u vidu, možemo da otkrijemo implikacije tog autobiografskog projekta. Jedna žena, Gertruda Stajn, koja zauzima poziciju „supruga“ u heteroseksualnom paru, govori kao druga žena, „Alis Toklas“, koja zauzima položaj „supruge“. Odnosno, Gertruda Stajn preuzima identitet „supruge“. Kada jedna žena izvodi ženskost, događa se, pak, nešto neumereno; kako sugerise Meri Ruso: „Osvetničko odevanje u ženskost ukazuje na moć njenog skidanja“ (str. 224). Stoga dolazi do razdvajanja seksualizovanog tela (Gertruda Stajn kao biološko žensko), rodnog identiteta (Gertruda Stajn kao „muž“) i performativnosti roda (Gertruda Stajn kao „Alis Toklas“/kulturološki verodostojna „supruga“). Telo/identitet/rod predstavljeni su kao neistovetni.

Gertruda Stajn takođe namerno banalizuje performativnost rodno uslovljenih narativnih očekivanja. *Autobiografija Alis B. Toklas* počinje Alisinim neuspehom da obavlja dužnost „supruge“. Drugim rečima, „žena“ ne uspeva da izvodi rituale „supružanstva“. Zbog toga muž preuzima dužnost „supruge“. Potom kao „Alis“, Gertruda Stajn ponavlja konvencionalnu priču supruge, pripovest o muževljevom javnom „životu“. U tom smislu Gertruda Stajn koja pripoveda odeva „ženskost“ dok pripoveda normativnu „žensku“ priču (biografiju, a ne autobiografiju). Ni „žena“ ni „muž“, međutim, ne funkcionišu kao konzistentni pripovedači. Stoga ovo pripovedno trbuhozborstvo ne samo da pruža potporu pojmu „ženske“ pripovesti – „ženina“ priča je, ipak, konačno ispričana – nego ga i podriva – „suprug“ pripoveda kao „supruga“, ali je „suprug“ i sam „žena“. „Tamo ne postoji tamo“, kako je Gertruda Stajn rekla za Oukland.

Samo autobiografsko deklamovanje koje obećava da će podržati rodni identitet postaje njegova propast. Tako se ovde pojam autobiografije kao izraza rodno određenog „sopstva“ podriva putem naglaska na performativnoj prirodi identiteta. Trbuhozborstvo Gertrude Stajn remeti postojanost „ženskih“ i „muških“ pripovesti dok narušava norma-

tivno ravnanje interiornosti prema površini tela i površine tela prema obavljanju rodne uloge u kontekstu obavezne heteroseksualnosti. Heteroseksualno spajanje ovde postaje fikcija koja se ponovo smešta i istovremeno izmešta u namerno banalizovanoj izvedbi i performativnosti seksualnih normi.

Čeri Moraga i njena Malinče

Drugi tekst koji želim da razmotrim jeste *Voleti u ratnim godinama* Čeri Morage. U tom sažetom ličnom/političkom prikazu mnogih žanrova,⁶ Moraga kroz poeziju, eseje, deliće sećanja i mitove istražuje složene odnose površine tela, konstruisanja interiornosti i osobenog zapisa istorije. Kako sam na drugom mestu napomenula, telo se kreće kroz sve raznorodne forme tog teksta, izdvojeno na specifične delove i komade, ispresecano željama, ispisano kulturološkim natpisima i diskursima, a naročito diskursom ženske prevrtljivosti i izdajstva simbolički predstavljenih u telu i povesti Malinče. (Smit, str. 139-146). Čikana lezbijka prikazana je kao kulturna groteska kojoj je dodeljeno „neprirodno“ telo, telo što unosi razdor i iskvaruje, a stoga i izdajnička interiornost.

Moraga istražuje svoju iskustvenu istoriju prelaska, prelaska preko granica svojih rasnih identiteta, dok nestaje u onom anglofonom u sebi ili reafirmiše čikanu u sebi. „Bila sam 'la guera',“ piše, „– svetloputa. Rođena s crtama lica majke čikane, ali s puti anglofonog oca, dala sam da je naprave... Sve u vezi s mojim vaspitanjem (bar ono što se javljalo na nivou svesnog) pokušavalo je da pusti boju moje puti“ (str. 51). Fizičko postojanje njenog osobenog tela i istorijski uslovi njene iskustvene povesti nameću joj načine na koje rasni identitet može biti performativan. Ona, pak, istražuje i drugu vrstu prelaska, odnosno prolaska, kada devojka/žena lezbijka prolazi kao heteroseksualka. Otkriva načine na koje je naučila da se vlada kao heteroseksualka u kulturnom kontekstu u kome se prevrtljivost povezuje s lezbijskom željom. Moragina pronicljiva analiza otkriva složenosti oblikovanja i izobličavanja identiteta. Ne radi se o tome da je identitet u potpunosti odvojen od površinske politike tela; u pitanju je činjenica da je identitet, proizvod složenih kulturnih pozicija, istovremeno kulturološki suviše određen i prijemčiv za manipulaciju. Paradoksalno je to što je identitet dez/identitet.

Upravo ta mogućnost dvostruko brzog „prelaska/prolaska“ odaje regulativne izmišljotine za disciplinovanje tela čikane. Internalizacija kulturnih fantazija o rodnom identitetu (primera radi, kulturne fantazije koju budi i samo ime Malinče kao negativne fantazije, o „ženi“ kakva ne treba biti) stvara ambivalentnu interiornost koja nužno rađa neuspehe. Nelagodnosti dez/identifikacija, sve veći jazovi u postojanim identifikacijama, podstiču sve veću svest, svest koja se stiće kroz sam čin pisanja, da je interiornost posledica društvenih diskursa: „Ali u dvadeset i sedmoj godini zastrašujuće je shvatiti da sam usvojila rasizam i klasizam čiji je predmet ugnjetavanja ne samo neko izvan moje kože nego onaj neko unutar moje kože“ (str. 54). Pošto odbija da ostane u „prelaznoj“ stazi, Moraga se suočava sa onespособljavajućim sudovima koji su postali ono što Džudit Batler naziva „psihičkom silom regulisanja“ (*Tela...*, str. 226).

⁶ O mešanju generičkih formi u pisanim delima obojenih žena videti Džuliju Emberli (str. 163).

Iskustvene i kulturološke istorije lezbijskog tela Moragi pružaju sredstvo za suočavanje sa kulturnim zapovestima koje nameću određenu rodnu/rasnu/klasnu interiornost. Ta želja je „prekoračenje“ u sistemu, prekoračenje koje Tereza de Lauretis opisuje kao „otpor identifikaciji, a ne neostvorenu identifikaciju“ ili „dez-identifikaciju sa ženskošću koja ne mora nužno da se obrne ili dovede do identifikacije s muškošću, ali se, recimo, preobražava u jedan vid ženske subjektivnosti koja prevazilazi falusnu definiciju“ (str. 126). Štaviše, ta želja postaje bitan prozor u društvenu konstrukciju nemoćne i onesposobljene interiornosti, kao i tačka gledišta koja se koristi da bi se oduprlo onesposobljavanju. Taj prostor prekoračenja otvara interiornost i time motivise izmenjenu svest, svest o performativnim efektima diskursa identiteta koje joj kultura nudi.

Autobiografsko izražavanje kao čikana lezbijka samo po sebi predstavlja „varijaciju“ ponavljanja „pravila koja određuju spoznatljivi identitet, to jest, koja omogućuju i limitiraju razumljivo potvrđivanje 'ja'“ (*Rodne nevolje*, str. 224). Jer upravo isticanje tog identiteta ukazuje na neuspeh *bivstvovanja* u ulozi „žene“ i u čikano i u anglofonoj kulturi. Dok razjašnjava jedan kulturološki nerazumljiv subjekt, Moraga dekonstruiše normativni identitet u osnovi raznorodnih zajednica. Raznovrsna autobiografska dela obuhvaćena tekstem knjige *Voleti u ratnim godinama* označavaju performativnost identiteta kao različitosti.

Zaključak

Kroz ova kratka tumačenja pokušala sam da razjasnim različite aspekte performativnosti autobiografije i otpora. Ti momenti ukazuju na stvaranje i razgradnju identiteta te na taj način podrivaju ukorenjeni mit da se u autobiografskom pripovedanju samoizražava autonomni individualizam [...] Gertruda Stajn i Čeri Moraga, svaka na svoj način, primećuju stepene do kojih belaičko evro-američko merilo ponavljaju oni ljudi koje ono stavlja u položaj samokonsolidujućih drugih. Kako, pak, performativnu interiornost autobiografskog subjekta mogu da čine različiti i međusobno ambivalentni „efekti“, oni takođe intervencije na normativnim identifikacijama obeležavaju neizmerno različitim inscenacijama koje data merila ponovo smeštaju. Budući da pišu sa ekscentričnih kulturnih položaja, [...] Gertruda Stajn i Čeri Moraga bave se autobiografskim pripovedanjem kako bi ocenile regulativne posledice romanse Zapada sa buržoaskim individualizmom. One zauzimaju položaj jednog „ja“ i time unose pometnju među graničnicima za omeđivanje prostora onoga što je uključeno i onoga što je isključeno. Zapravo, te pripovesti postaju prostori u kojima se odvija složeno i podrivaičko teoretisanje o performativnosti autobiografije.

Izvornik: Sidonie Smith: "Performativity, Autobiographical Practice, Resistance", u: Women, Autobiography, Theory: A Reader, ur. Sidonie Smith i Julia Watson, The University of Wisconsin Press, 1998, str. 108-115.

(S engleskog prevela **Arijana Luburić-Cvijanović**)

Literatura

- Anderson, Benedict, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, London: Verso, 1991.
- Armstrong, Nancy, *Desire and Domestic Fiction: A Political History of the Novel*, New York: Oxford, 1991.
- Bruner, Jerome, "Life as Narrative", *Social Research* 54 (1987), str. 11-32.
- Butler, Judith, *Bodies That Matter*, New York: Routledge, 1993. (*Tela koja nešto znače: o diskurzivnim granicama „pola“*, prev. Slavica Miletić, Samizdat, Beograd, 2001)
- Butler, Judith, *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, New York: Routledge, 1990. (*Rodne nevolje: feminizam i subverzija identiteta*, prev. Nikola Nikolaidis, Plima, Ulcinj, 2007)
- Chakrabarty, Dipesh, "Marx after Marxism: History, Subalternity, and Difference", *Meanjean* 3 (proleće 1993), str. 429-445.
- De Certeau, Michel, *The Practices of Everyday Life*, prev. Steven F. Rendall, Berkley: University of California Press, 1984.
- De Lauretis, Teresa, "Eccentric Subjects: Feminist Theory and Historical Consciousness", *Feminist Studies* 16 (proleće 1990), str. 115-150.
- Eakin, Paul John, *Touching the World: Reference in Autobiography*, Princeton: Princeton University Press, 1993.
- Emberly, Julia V, *Thresholds of Difference: Feminist Critique, Native Women's Writings, Postcolonial Theory*, Toronto: University of Toronto Press, 1993.
- Gilmore, Leigh, "Signature of Lesbian Autobiography: 'Gertrice/Altrude'", u: *Autobiography and Questions of Gender*, ur. Shirley Neuman, London: Frank Cass, 1991, str. 56-75.
- Goffman, Erving. *Gender Advertisements*. New York: Harper, 1976.
- Lejeune, Philippe, "The Autobiographical Pact", u: *On Autobiography*, ur. Paul John Eakin, prev. Katherine Leary, Minneapolis: University of Minnesota Press, 1989, str. 3-30.
- Moraga, Cherríe, *Loving in the War Years: lo que nunca paso por sus labios*, Boston: South End, 1983.
- Mouffe, Chantal, "Feminism, Citizenship, and Radical Democratic Politics", u: *Feminists Theorize the Political*, ur. Judith Butler i Joan W. Scott, New York: Routledge, 1992, str. 369-384.
- Russo, Mary, "Female Grotesques: Carnival and Theory", u: *Feminist Studies/Critical Studies*, ur. Teresa de Lauretis, Bloomington: Indiana University Press, 1986, str. 213 - 229.
- Smith, Sidonie, *Subjectivity, Identity, and the Body*, Bloomington: Indiana University Press, 1993.
- Stein, Gertrude, *The Autobiography of Alice B. Toklas*, New York: Random, 1960.